

REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

FOROMO YA 8

TSEBISO YA TLHAHISOLESEDING HO MOTLETLEBI YA SA EMELWANG KE MOEMEDI WA MOLAO

[Molawana wa 8]

KAROLO YA 4(2) YA MOLAO WA TLHEKEFETSO YA LAPENG, 1998 (Molao wa. 116 wa 1998)

TSEBISO YA TLHAHISOLESEDING KA TLELEREKE YA LEKGOTLA

1. Tsebiso e na e hlalosa-
 - (a) hore tharollo e teng ho latela Molao wa Tlhekefetso ya Lapeng, 1998; le
 - (b) tokelo ya motletlebi ya ho kenya tletlebo ya tlolo ya molao kgahlanong le molatofatswa.
2. Ho tla hlokeha hore o saene tsebiso ena ho netefatsa hore ho bile le boikamahanyo le karolo 4(2) ya Molao wa Tlhekefetso ya Lapeng, 1998, le molawana wa 8 wa Melawana ya Tlhekefetso ya Lapeng, 2022, e entsweng ho latela Molao oo, mme e ntlama -
 - (a) hore ke o fe tsebiso ena, e tlamehileng ho ba ka puo ya semmuso ya kgetho ya hao eo o e utlwisang;
 - (b) ho bala kapa ho etsa hore o ballwe tsebiso ena haeba o sa kgone ho bala tsebiso ena;
 - (c) ho botsa ho wena hore na o utlwisa dikahare tsa tsebiso ena; le
 - (d) ho hlalosa karolo efe kapa efe ya tsebiso eo o sa e utlwisang.
3. Ka letsatsi
 - 3.1 lefe kapa lefe le ka nako efe kapa efe, ho latela molao, o ka etsa kopo ya taelo ya tshireletso kgahlanong le tlhekefetso ya lapeng Lekgotleng la Mmaseterata sebakeng seo-
 - (a) o dulang ho sona ruri kapa nakwana, o ithutang, o etsang kgwebo kapa o sebetsang ho sona;
 - (b) molatofatswa (ke motho a etsang ketso ya tlhekefetso ya lapeng) ya dulang ruri kapa nakwana, ya ithutang, ya etsang kgwebo kapa ya sebetsang; kapa
 - (c) moo ketso ya tlhekefetso ya lapeng e etsahetseng teng.
 - 3.2 etsa kopo ya taelo ya tshireletso kgahlanong le motho ya nang le kamano le wena ka lebaka la ho—
 - (a) nyalana le wena nakong e fetileng kapa hona jwale;
 - (b) kamanong ya ho dula mmoho, empa le sa nyalana;
 - (c) motswadi ho ngwana hao;
 - (d) setho sa lelapa la hao ka madi (mohlala. mme, ntate kapa kgaitsemi) kamano ka lenyalo la bobedi (mohlala. mme wa bobedi kapa ntate wa bobedi) kapa ho fuwa ngwana ka molao;
 - (e) ho tshepisa lenyalo, kapa ho ratana kapa ho ba kamanong ya moetlo; kapa
 - (f) kamanong e le utlwanang haholo.
 - 3.3 kgetha mmuelli ho o thusa. Haeba o sa kgone ho lefella mmuelli, o ka etsa kopo ya thuso ya molao kapa o ikopanye le mokgatlo ofe kapa ofe oo e seng wa mmuso ho o thusa.
4. Ke kgona ho o fa foromo ya kopo haeba o batla ho etsa kopo ya taelo e jwalo. Ha ho hloka hore o etse qoso ya tlolo ya molao hore o fumane taelo ya tshireletso.
5. Motho o etsa ketso ya tlhekefetso ya lapeng haeba motho eo-
 - (a) a o hlekefetsa mmeleng;
 - (b) a o hlekefetsa ka thobalano;
 - (c) a o bakela tlhekefetso ya maikutlo, puo kapa ya saekholoji;
 - (d) a o hlekefetsa moruong;
 - (e) a o tshosetsa;
 - (f) a o hlekefetsa;
 - (g) a o hlekefetsa ka thobalano;
 - (h) a hlekefetsa motho ya amanang le wena;
 - (i) a o hlekefetsa ka semoya;
 - (j) a baka tshenyoye thepa;

- (k) a baka kapa a etsa hlekefetso kgahlanong le motho e moholo;
- (l) a ameha boitshwarong bo qobellang;
- (m) a ameha boitshwarong bo laolang;
- (n) a pepesetsa ngwana tlhekefetsong ya lapeng;
- (o) o kena bodulong ba hao ba ruri kapa ba nakwana ntle le tumello ya hao, moo wena le motho eo le sa arolelaneng bodulo bo le bong; kapa sebaka sa hao sa mosebetsi kapa sebaka sa thuto, ntle le tumello ya hao, moo wena le motho eo le sa kopaneleng sebaka se le seng sa mosebetsi kapa sebaka sa thuto; kapa
- (p) a ameha boitshwarong bofe kapa bofe ba ho tshosetsa, ho tshosa, ho hlekefetsa, ho nyenyefatsa, ho kgopisa kapa ho tlontolla wena, moo boitshwaro bo jwalo ba kotsi kapa bo susumetsang tumelo e utlwahalang ya hore kotsi e ka o hlahela.

6. Kopo ya taelo ya tshireletso kgahlanong le tlhekefetso lapeng e ka etswa ke motho e mong lebitsong la hao haeba motho ya ikemiseditseng ho etsa kopo ya taelo ya tshireletso a na le kgahleho e bonahalang bophelo ba hao. Leha ho le jwalo, kopo e jwalo e tlameha ho tliswa ka tumello ya hao e ngotsweng, ntle le maemong ao ho ya ka lekgotla o leng motho ya sa kgoneng ho fana ka tumello.

7. Ngwana ofe kapa ofe, kapa motho a ka etsang kopo lekgotleng bakeng sa taelo ya tshireletso lebitsong la ngwana.

8. Lekgotla le tla amohela kopo ya hao kapa kopo e tliwang lebitsong la hao, mme

8.1 haeba bopaki bo tiisa taba ya hore-

- (a) molatofatswa o etsa kapa o entse ketso ya tlhekefetso ya lapeng;
- (b) kotsi ya o hlahella kapa e ka o hlahella kapa motho ya amanang le wena ka lebaka la boitshwaro boo haeba taelo ya tshireletso e sa ntshuwa hang hang; mme
- (c) tshireletso e tla fuwa ke taelo ya tshireletso ya nakwana e ke ke ya fihlellwa haeba tsebiso ya pele ya kopo e fuwa molatofatswa, le tlameha ho fana ka taelo ya tshireletso ya nakwana kgahlanong le molatofatswa; mme

8.2 ka mora moo le fane ka taelo ya nakwana e tla-

- (a) sebetsa feela ka mora hore e iswe ho molatofatswa (ditjeho tseo o tla tlameha ho di lefa ntle le haeba o se na bokgoni ba ho di lefa); mme
- (b) e tla sebetsa nako e itseng.

9. Taelo ya tshireletso ya nakwana e sebetsa ho tloha nakong eo e ntshitsweng ke lekgotla mme boteng le dikahare tsa taelo di filwe molatofatswa. Khopi ya kopo le bopaki bo hlokometsweng nakong ya kopo e tla fuwa molatofatswa, ha mmoho le taelo ya tshireletso ya nakwana, mme molatofatswa o tla bitswa ho bontsha lebaka (ho fana ka mabaka) ka letsatsi le boletsweng taelong hore na hobaneng taelo ya tshireletso ya nakwana e sa lokela ho phethelwa. Taelo e tla fuwa ke taelo ya tshireletso ya nakwana ke ya nakwana mme e tla fela ka letsatsi la ho mamelwa ha nyewe.

10. Ka letsatsi la ho ho mamelwa ha nyewe, lekgotla le tla mamela nyewe mme le ka fana ka taelo ya tshireletso ya ruri e tla sebetsa ka nako e sa lekanyetswang, kapa nako eo lekgotla le ka e kgethang ka lebaka le utlwahalang le bontshitsweng.

11. Lekgotla, ka taelo ya tshireletso ya nakwana kapa ya ho qetela, le ka thibela molatofatswa ho—

- (a) ho etsa kapa ho leka ho etsa ketso efe kapa efe ya tlhekefetso ya lapeng;
- (b) ho kopa thuso ya motho e mong ho etsa ketso efe kapa efe e jwalo;
- (c) ho kena sebakeng sa bodulo se arolelanwang ke motletlebi le molatofatswa: Ha feela lekgotla le ka beha thibelo ena ha e bonahala e le molemong wa motletlebi;
- (d) ho kena karolong e itseng ya sebaka sa bodulo se arolelanwang se jwalo;
- (e) ho kena sebakeng sa motletlebi sa bodulo;
- (f) ho kena mosebetsing wa motletlebi kapa moo a ithutelang teng;
- (g) ho thibela motletlebi eo ka tlwaelo a dulang kapa a ne a dula sebakeng sa bodulo se arolelanwang jwalo ka ha ho hlalositse seratswaneng sa (c) ka hodimo, ho kena kapa ho dula sebakeng sa bodulo se arolelanwang kapa karolo e itseng ya bodulo bo arolelanwang;
- (h) ho senola dipuisano tsefe kapa tsefe tsa elektroniki kapa ho fana ka puisano efe kapa efe, ka moo ho ka hlaloswang taelong ya tshireletso;
- (i) ho etsa ketso efe kapa efe jwalo ka ha ho hlalositse taelong ya tshireletso.

12. Lekgotla le ka boela la beha maemo afe kapa afe a tlatsetso ho molatofatswa ao le a bonang a hloka hloka ho sireletsa le ho fana ka poloheho, bophelo bo botle kapa boiketlo ba motletlebi.

13. Ho latela karolo ya 7(5) ya Molao wa Tlhekefetso ya Lapeng, 1998, aterese ya lapeng, ya thuto le ya mosebetsing tsa motletlebi kapa motho ya amanang le yena eo taelo ya tshireletso e amanang le yena e tlameha ho ntshiwa taelong ya tshireletso, ntle le haeba mofuta wa dipehelo tsa taelo ya tshireletso o hloka ho kenyeletswa ha dintlha tse jwalo, mme lekgotla le ka fana ka ditaelo dife kapa dife ho netefatsa boikamahanyo le dipehelo tsena tsa Molao.

14. Nako le nako ha lekgotla le fana ka taelo ya tshireletso ya nakwana kapa ya ho qetela, tokomane ya tumello ya ho tshwarwa ha molatofatswa e tla fanwa, empa phethahatso ya tokomane ya tumello ya ho tshwara e tla emiswa ho ipapisitswe le tumellano le thibelo efe kapa efe, maemo, tlamo kapa taelo eo lekgotla le ka e qobellang ho thibela diketso tsa tlhekefetso ya lapeng ho motletlebi. Haeba molatofatswa a tloa thibelo efe kapa efe e boletsweng, maemo, tlamo kapa taelo e fuperweng taelong ya tshireletso, motletlebi a ka fana ka tokomane ya tumello ya ho tshwarwa ha mmoho le afidaviti, moo ho tlamehang ho bolellwa hore molatofatswa o tlotse taelo ya tshireletso, ho setho sa Tshebeletso ya Sepolesa sa Aforika Borwa se lokelang—

- (a) ho tshwara molatofatswa hang hang, haeba ho na le kgonahalo ya hore motletlebi o tswile kotsi kapa a ka tswa kotsi ka lebaka la ho tlotswa ha taelo ya tshireletso ke molatofatswa; kapa
- (b) haeba ho se na mabaka a lekaneng a ho tshwara molatofatswa, fana ka tsebiso e ngotsweng ho molatofatswa ho hlaha ka pela lekgotla hang-hang, ho arabela qoso ya botlokotsebe ya ho tloa taelo ya tshireletso.

15.(a) Ha o etsa kopo ya taelo ya tshireletso, ka nako e tshwanang kapa ka mora moo etsa le tsebiso ya tekolo ya polokeho, haeba o dula sebakeng se le seng le molatofatswa. Kopo ena e tla hloka hore ho etswe taelo ya hore ofisiri ya sepolesa e hlahlobe polokeho ya hao kgafetsa ka mohala le ka boyena ka nako e behilweng.

(b) Nka o fa diforomo tsa ho etsa kopo bakeng sa taelo ya tshireletso le tsebiso ya tekolo ya polokeho haeba o batla, kapa o ka fumana diforomo tsena inthaneteng (eya ho www.justice.gov.za).

16. Hodima kopo ya taelo ya tshireletso, o boetse o na le tokelo ya ho kenya tletlebo ya botlokotsebe kgahlanong le molatofatswa sepoleseng se sebakeng seo o dulang ho sona, o ithutang, o sebetsang, o tsamaisang kgwebo kapa moo tlhekefetso e etsahetseng teng, haeba ketso ya tlhekefetso ya lapeng e tshwana le tlolo ya molao. Le ha ho le jwalo, ha ho hloka hore o etse qoso ya tlolo ya molao hore o fumane taelo ya tshireletso.

17. TEMOSO:

17.1 Ke tlolo ya molao ho etsa setatemente se fosahetseng ho-

- (a) kopo ya taelo ya tshireletso;
- (b) kopo ya tsebiso ya tekolo ya polokeho; le
- (c) afidaviti ya hore molatofatswa o tlotse taelo ya tshireletso.

17.2 Lekgotla le ka fana ka taelo mabapi le ditshenyehelo kgahlanong le motho haeba le kgotsofetse hore motho eo ho buuwang ka yena o sebeditse ka tsela e hlokang kelello, e kgopisang kapa e sa utlwalheng.

(*Hlakola se sa sebetseng.)

Nomoro ya Kopo:/20..... Letsatsi:

Lebitso le fane tsa tlelereke ya lekgotla:

Lebitso le fane tsa *motletlebi/*motho ya etsang kopo ya taelo ya tshireletso lebitsong la motletlebi:

.....
 *tshaeno/*kgatiso ya monwana o motona/*letshwao la motletlebi/*motho ya etsang kopo ya taelo ya tshireletso lebitsong la motletlebi

NETEFATSO YA HO FUMANA FOROMO YA 8

(Ho beha faeleng ya lekgotla, haeba motletlebi kapa motho ya etsang kopo ya taelo ya tshireletso lebitsong la motletlebi a tswela pele ka kopo)

(*Hlakola se sa sebetseng.)

Nomoro ya Kopo:/20..... Letsatsi:

Lebitso le fane tsa *motletlebi/motho ya etsang kopo ya taelo ya tshireletso lebitsong la motletlebi:

.....

Ke netefatsa hore-

- (a) ke ile ka fuwa tsebiso ya tlhahisoleseding;
- (b) e ne e le ka puo ya semmuso e ke e kgethileng;
- (c) ba *mpalletse yona/ Ke ile ka ipalla yona;
- (d) Ke ile ka botswa hore na ke utlwisisa dikahare tsa tsebiso; mme
- (e) karolo efe kapa efe ya tsebiso eo ke neng ke sa e utlwisise, ba nhlaloseditse yona.

.....
*tshaeno/*kgatiso ya monwana o motona/*letshwao la motletlebi/*motho ya etsang kopo ya taelo ya tshireletso lebitsong la motletlebi

Lebitso le fane tsa tlelereke ya lekgotla:

.....
Tshaeno

Setempe sa tlelereke ya
lekgotla